

Hvad sker der i skolestuerne?

Laust Riis-Søndergaard
Seminarilærer ved Den frie Lærerskole

Et af de områder, der har størst bevågenhed i øjeblikket, er spørgsmålet om, hvad der virker, og hvad der rationelt set er mest effektivt, hvad angår hurtig læring og målopfyldelse. Hvilke utilsigtede følger kan det få?

For snart et år siden afleverede regeringens rejsehold sin omfattende rapport fra 360 graderseftersynet af den danske folkeskole. En af de ti anbefalinger, rapporten varmt anbefalede, var, at forskningen i skoleudvikling skulle styrkes. Det interessante er naturligvis at få defineret, hvad det vil sige? Hvem skal organisere forskningen, og hvad skal der forskes i? Hvilke spørgsmål skal stilles, og hvem skal stille dem? Hvem skal tolke resultaterne og tage konsekvenserne af dem?

Økonomi og metoder

Der er store politiske interesser i spil, hvad dette emne angår. Det handler om økonomi, dannelse, magtkampe i forskningsmiljøer, nationale interesser og international politik, erhvervslivets konkurrenceevne. Kort sagt: Danmark i videnssamfundet og i den globale økonomi. Skolen, lærerne og skolelederne har påfaldende lidt at skulle have sagt i denne sammenhæng. De har travlt med at holde regler og cirkulærer fra dørene og få økonomien til at hænge sammen. Samtidig skal de også kunne dokumentere, om de øremærkede penge anvendes efter hensigten.

Mirakelkure

I dette lys kommer de nye metodiske og glanspolerede mirakelkure med de adfærdsregulerende og behavioristiske træk som sendt fra himlen. Det er ikke uden grund, at der er så stor politisk bevågenhed på det metodiske og instrumentalistiske i øjeblikket. Der skal være ro og disciplinering i klassen. Fagligheden skal styrkes. Vi skal kunne begå os blandt de bedste i verden. Det er en problematisk udvikling, som har taget fart siden 70'erne og dermed ikke kun et resultat af de sidste ti års uddannelsespolitik.

Fra uddannelsespolitik til institutionspolitik

Fra indskolingen til universitetet har den politiske styring overtaget. Der er sket en gradvis forskydning fra uddannelsespolitik til institutionspolitik, hvor den økonomiske og faglige soliditet fylder mere og mere på bekostning af

indholdet og pædagogikken.

Konkret udmønter det sig i, at den politiske styring med den ene hånd udstikker målopfyldelseskrav for viden, færdigheder og kompetencer. Med den anden hånd skal der i en akkrediteringsgodkendelse være evidensbaserede metodiske anvisninger for, hvordan målopfyldelsen kan realiseres. Denne cocktail må hidkalde den største kritiske opmærksomhed fra skolefolk, inden det er for sent. Det er én af kronjuvelerne i lærerens undervisning – metodefriheden –, der undergraves. Skolen som et fristed eroderer, og der udstedes flere og flere marchordre og anvisningscirkulærer. Det er en hel forfejlet styringsfilosofi, som fører undervisningen direkte ind i et snævert didaktikbegreb.

Pladsen tillader ikke en længere historisk redegørelse for, hvorfor og hvordan vi er landet her i dansk pædagogik og skolehistorie. Blot et par enkelte sammenhænge og afgrænsninger til forståelse af ovenstående kritiske betragtninger på skoleudviklingen.

Skolen som et fristed

Forhistorien går i virkeligheden helt tilbage til reformpædagogikken, samt rationalismen og oplysningstiden i 1800-tallet. Nyttenssynet og moralen var fremherskende i denne periode, men alligevel ikke mere end, at den oplysende dimension havde betydelig vægt. Målet var menneskets frie og selvstændige liv. Senere kommer Grundtvig og friskolebevægelsen til med en vægtning af det livsoplysende i skolen. På trods af deres forskellighed var sigtet i begge retninger ikke til at tage fejl af. Skolens og opdragelsens egenværdi var hævet over enhver tvivl. Selvfølgelig har der altid været formål og målsætninger vedrørende grundlæggende kundskaber og færdigheder, som skolen skulle opfylde. Men bortset fra det har der ikke været tale om, at skolen skulle hente legitimation udefra. Livsoplysningen og oplysningen var begrundelse nok i sig selv, og i selve livet skulle det stå sin prøve. Denne grundlæggende opfattelse af skolen som et fristed er siden 1970'erne blev trængt i defensiven og erstattet af nyttemoral og tilpasning til internationale standardiseringer.

Forundring. Enghaveskolen.

Presset på skolen og lærerne vokser

Presset på skolen og lærerpersonligheden vokser fra samfundets side, og forældrene bliver nervøse for børnenes fremtid, hvad angår, om de får kundskaber og færdigheder nok til at begå sig i samfundet. Dette skyldes ikke mindst det primitive sprog og den underreflekterede omtale af skolen og lærerne, der har sneget sig ind i den offentlige debat. Det er stærkt bekymrende, så hurtigt "det nye sprog" inficerer tænkningen om skolen og skaber, hvad det nævner. Selv lærerværelserne inficeres af sproget og retorikken.

Der er ingen lærere, der ikke ønsker at undervisningen forløber godt, og at børnene skal lære noget. Ingen er næppe uenige i, at skolen skal være et rart sted at være, og at lysten driver værket, så selvtiliden og selvværdet vokser. Problemet er bare, at dette forudsætter skolen som et fristed, hvor målrationaliteten ikke har noget at gøre. Hvis denne forudsætning ikke er til stede i skolestuerne, risikerer den megen vægt på metoderne og det disciplinerende at komme til at virke stik imod hensigten. Lærerne svinebindes og kommer utilsigtet til at arbejde i en forkert sags tjeneste.

Et modbillede

Mens jeg skriver disse linjer, kommer jeg til at tænke på forskellige lærerpersonligheder, jeg har mødt i mit eget skoleliv og i litteraturen. Lad følgende lille refleksion være en afsluttende poetisk replik til det store fokus på det metodiske, rationelle og målbare i skolen:

Det er Thomas Manns beskrivelse i "Dr. Faustus" af den gode organist Wendel Kretzschmar, der holdt foredrag for et par 12-år drenge om, hvorfor opus 11 kun har

to satser, og om Beethoven kunne eller ikke kunne skrive en fuga:

"Jeg afbryder kun mig selv i mit referat for at gøre opmærksom på, at foredragsholderen her talte om ting, spørgsmål og kunstforhold, som endnu slet ikke faldt inden for vor horisont – det var i grunden endnu alt sammen eventyrnak for os, men vi hørte det lige så gerne og med lige så store øjne, som børn hører det uforståelige, i grunden endnu helt utilgængelige og med langt større fornøjelse, end det nærmestliggende, letforståelige og passende byder dem. Vil man tro, at dette er den mest intensive og stolte, måske den mest effektive måde at lære på – den anticiperende læren, dette at lære hen over vide udstrækninger af uvidenhed?"

Der er visdom i denne tilgang til læring, som Thomas Mann beskriver. Men spørgsmålet er, om vi har tid og tålmodighed til det, og om lærerne kan frisættes til at skabe stunder af forundring i skolestuerne?

Laust Riis-Søndergaard underviser i pædagogik, psykologi og didaktik på Den frie Lærerskole. Derudover leder han den pædagogiske diplomuddannelse i "De frie skolars tradition og pædagogik" og er tilknyttet det nystiftede Nationale Videncenter for Frie Skoler.